

faaer Raadighed i sit Hus, naar man ikke har Forstand og Retfærdighed til at raade der; der kan da ikke komme nogen Betsignelse ud deraf, og det er netop denne Maade at see Spørgsmaalet paa, som for mig har været Bestemmende. Fra disse Synspunkter troer jeg derfor, at det Krav, som Nutiden med saamegen Styrke har gjort i Henseende til den Gjenstand, hvorom her er Tale, at dette Krav har sin fleerfaldige Berettigelse, og jeg troer, at disse høiere Statshensyn have en saadan Magt, at for dem maa Hensyn til Alt, hvad der er at sige, mod at indskrænke Contractsfriden gennem lovbestemte Forskrifter, træde til Side. Ligesaa vist troer jeg, at Hensynet til den pecuniaire Risiko for En eller Anden, som kan knytte sig til en Overgang, altid maa betragtes som et underordnet Hensyn ved Siden af, hvad jeg tillod mig at antyde. Ligesom jeg af disse Grunde har fundet mig bestemt til at slutte mig i det Væsentlige til det foreliggende Lovudkast, saaledes har jeg heller ikke kunnet frasalde det, eller troet at burde erklære mig imod det, forsaavidt det, hvad Gaardmandshoveriet angaaer, indeholdes i § 1, at Afsløsningen kan fordres, ikke blot af en vis Deel af Høveribønderne, men ogsaa af Eierne af den Eigendom, hvortil Høveriet ydes. Denne Udgang til at fordre den bedre Tingenes Tilstand troer jeg naturlig og retfærdig bør tilkomme begge Parter, forsaavidt der ikke i de særegne Forholds Bestaafenhed er afgørende Grunde for at antage det Modsatte. Saadanne Grunde troer jeg nu finde Sted med Hensyn til Huusmændenes Pligtarbejde, men derimod ikke i Henseende til Gaardmandshoveriet. Det tør vel antages for at være en Selvfølge, at egen Fordeel vil medføre, at ingen Eier vil fordre Høveriets Afsløsning, naar han er sig bevidst, at hans Bønder ikke have de fornødne Pengeskræfter til at kunne yde det Vederlag, der skal træde istedetfor Høveriet, og hans egen Interesse er altsaa Borgen for, at han vil opfatte sin Stilling til sit Godsets Bønder eller til de Høveriagtige overhovedet med tilbørligt Hensyn til den Stilling, hvori de begge befinde sig. Men foruden denne Betragtning, der er hentet fra Eierens Side, fra dens Side, der er berettiget til Høveriet, maa det fra den anden

Side vel ogsaa erkendes, at det directe og indirekte Tab, som Høveriet medfører for de høveriagtige Bønder, meer end tilstrækkeligt opveier den Pengeskræftelse, som der er Spørgsmaal om at overtage sig i Anledning af Afsløsningen. Endelig kommer dertil, at jeg har saamegen Tillid til den danske Bondes gode og sunde Forstand, og jeg troer, at hans Die er allerede saa opladt for, hvad der vedkommer Fremgang i hans egne Anliggender, at jeg ikke kan tvivle om, at naar Høveriafsløsningen finder Sted, saa vil han ogsaa være istand til at bruge den Frihed, han derved vil faae, bruge den paa en Maade, der paa eengang fremmer hans eget Vel, og ogsaa sætter ham istand til at fyldestgjøre den Forpligtelse, han istedetfor Høveriet paatager sig i Forhold til den Høveriberettigede. Jeg troer saaledes, at der ikke i dette Forhold var saadanne Grunde, der kunde indeholde en tilstrækkelig Besværelse til, naar man først af høiere Statshensyn bestemmer sig til en Lovgivningsforanstaltning, der gjør Indskrænkninger i de bestaaende Contracter, da ikke at give denne Lovgivning et saadant Omfang, at den kan benyttes af begge de Parter, om hvis indbyrdes Ret der er Spørgsmaal. Naar det i Lovudkastets § 1 med Hensyn til et af de foreliggende Tilfælde er anført, at idetmindste Halvdelen af Høveribønderne skulde forenes om at forlange Afsløsning paa Godset, og det ærede Udvalg har indstillet denne Halvdeel forandret til tredie Delen, saa maa jeg tilstaae, at jeg i dette Punkt foretrækker Udskastet. Det synes mig at være det Principrigtigste, hvad Lovudkastet i denne Henseende har opstillet, at naar man betragter Høveriet paa Godset som en Complex, at da ogsaa idetmindste Halvdelen af de Høveriagtige maae forene sig for at begjære Afsløsning, og der er vist heller ingen Tvivl om efter den Anskuelse af disse Forhold, som for Tiden er almindelig, at, hvor virkelig Forholdet egner sig til en saadan Foranstaltning, der vil meget let Halvdelen af Bønderne paa Godset forene sig i denne Henseende. Alt vil virke til, at, hvor Betingelserne ere tilstede for at det kan skee til Held for dem, ville de let forene sig om at begjære det, og hvor det ikke er Tilfældet, der er det stærkt at formode, at